

Helsingissä 14.12.2012

Mihin menee maahanmuutto? EU:n maahanmuuton ja sääntelyn kehitysnäkymät -seminaari

Marko Alivuotila, Siirtolaisuusinstituutti

Euroopan parlamentin Suomen tiedotustoimisto ja Euroopan muuttoliikeverkosto järjestivät viime vuoden lopussa maahanmuuttoaiheisen seminaarin Eurooppasalissa Helsingissä. Seminaarin lähtökohtana oli luoda katsaus maahanmuuton kokonaiskuvaan vuonna 2012, muuttoliikkeen kehitysnäkymiin, maahanmuuttajien profiiliin ja EU-sääntelyyn. Seminaarin asiantuntijapuheenvuoroista vastasivat ylitarkastaja Rafael Bärlund (Euroopan muuttoliikeverkosto/Maahanmuuttovirasto), lainsäädäntösihteerit Veli-Pekka Rautava (Ulkoasianministeriö), tarkastaja Joni Länsivuori (Sisäministeriön poliisiosasto) ja päälakimies Sakari Vuorensola (Frontex). Paneelikeskusteluun osallistui myös Euroopan parlamentin jäsen Sampo Terho. Asiantuntijapuheenvuorojen jälkeen käytyyn paneelikeskusteluun osallistuivat puheenvuoroineen aktiivisesti myös yleisön jäsenet ja asioista käytiin vilkas keskustelu.

Maahanmuuton tunnuslukuja

Ylitarkastaja Rafael Bärlund kertoi maahanmuuton tunnuslukuja muutamalta edelliseltä vuodelta. EU:n jäsenmaissa myönnettiin 2,5 miljoonaa oleskelulupaa vuosien 2008–2011 aikana. Perusteina oleskeluluvan myöntämiselle ovat olleet ensimmäisenä työ, toisena perhesyyt ja kolmantena opiskelu. 2012 lukuja ei vielä ollut saatavilla. Oletettavaa kuitenkin on, että työn perusteella myönnetty oleskeluluvat ovat laskussa yleisen työllisyystilanteen takia. Viime vuonna EU:sta haki turvapaikkaa yli 300 000 hakijaa, ja suojelua myönnettiin hiukan yli 80 000 henkilölle. Verrattuna vuoteen 2010 hakijoiden määrä kasvoi noin 50 000 hakijalla. Vuoden 2012 osalta hakijoiden määrä ei kuitenkaan tule merkittävästi kasvamaan.

Suomeen myönnettyjen oleskelulupien (vuosien 2008–2011 aikana) osalta vuosi 2008 oli huippuvuosi, tällöin myönnettiin noin 20 000 oleskelulu-

paa. Sen jälkeen lupien määrä on laskenut selvästi, esimerkiksi työn takia myönnettyjen oleskelulupien osalta. Vuonna 2012 tullaan päätyämään samalle tasolle kuin vuoden 2011 aikana. Myöntämisperusteina Suomen osalta ovat ensimmäisenä perhesiteet, toisena työ ja kolmantena opiskelu. Lähtömaista Somaliasta tullaan perhesiteiden takia, kun taas Intiasta ja Kiinasta tullaan opiskelun perusteella. Suomeen tulleiden turvapaikan hakijoiden osalta vuosi 2009 oli huippuvuosi, jolloin saapui 6 000 hakijaa, sen jälkeen hakijoiden määrä on laskenut huomattavasti. Parina viime vuonna tulijoiden lukumäärä on ollut noin 3 000. Lähtömaista edustettuina ovat erityisesti Somalia ja Irak, seuraavina tulevat Afganistan sekä Syyria. Vertailu Pohjoismaiden kesken kertoo, että Ruotsi on selvästi yli muiden turvapaikanhakijoiden ottamisessa, sillä viime vuonna tuli yli 40 000 turvapaikanhakijaa (tämä on selvää kasvua ja johtuu Syyrian tilanteesta). Muissa Pohjoismaissa jäädään turvapaikanhakijoiden osalta selvästi alle 10 000 tulijan.

Viisumit ja Schengen-alue

Lainsäädäntösihteerit Veli-Pekka Rautava kertoi viisumeista ja Schengen-alueesta kattavasti. Schengen-alue takaa vapaan liikkuvuuden 26 valtion alueella (joista 22 on EU:n jäsenvaltioita), jolla on yli 400 miljoonaa asukasta. Schengen-viisumeita myönnetään noin 13 miljoonaa vuodessa, tästä Suomen osuus on 10 % (Ruotsin osuus on 2 % ja Tanskan osuus on 1 %). Suomen kohdalla korkea tulijoiden määrä johtuu itärajan yli tulijoista. Suomen viisumeista valta-osa myönnetään Venäjällä, ja Suomen Pietarin konsulaatti onkin ykkössijalla kaikista konsulaateista. Myönnettyjen viisumien määrä nousee Suomen osalta yhteensä 1 200 000 viisumiin. Näistä syntyy 8 miljoonaa rajanylitystä, määrän on arvioitu

nousevan 20 miljoonaan seuraavan 10 vuoden sisällä. Miten tällaiseen muuttuvaan tilanteeseen tulevaisuudessa sopeudutaan? Rautava korosti lopuksi, että Suomen viisumipolitiikan ydinajatuksena voidaan katsoa olevan, että ihmiset pystyvät liikkumaan mahdollisimman joustavasti ja myös mahdolliset turvallisuusuhkat pystytään samalla kontrolloimaan.

Laiton maahantulo

Laittoman maahantulon problematiikasta kertoi tarkastaja Joni Länsivuori. Laittoman maahantulon torjunnan päätavoitteina ovat esimerkiksi hallitun maahantulon toteuttaminen ja maahantulosäädösten noudattamisen varmistaminen. Lisäksi pyritään ehkäisemään haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten hyväksikäyttö (esim. ihmisiä salakuljettavien rikollisjärjestöjen toimesta). Hän kertoi myös 2012 julkaistusta Laittoman maahantulon torjuntaohjelmasta. Tässä työssä tärkeimpien asioiden joukkoon kuuluvat ennaltaehkäisy (pyritään vaikuttamaan lähtömaissa), viranomaisyhteistyön tärkeys ja lainsäädännön tarkistaminen. Toimintaohjelma noudattaa neliportaista rajaturvallisuusmallia: toiminta lähtö- ja kauttakulkumaissa, toiminta lähialueilla, toiminta ulkorajoilla (rajavartiolaitos) ja toiminta sisämaassa (poliisi). Tärkeimpiä toimitusosituksia ovat ulkomaalaisvalvonnan säädösten tarkistaminen ja uudelleenmäärittely vastaamaan nykyistä tilannetta, maahantulokieltojen antaminen jo ulkomailla (toistuvien uudelleenhakujen estämiseksi) ja vapaaehtoinen paluu lähtömaahan (pakkopalautuksen rinnalla), sillä jotkut maat eivät ota kansalaisiaan pakkopalautuksena vastaan. Lisäksi pakkopalautus on myös taloudellisesti kalliimpi vaihtoehto.

Frontex ja laitton maahantulon estäminen EU:n tasolla

Päälakimies Sakari Vuorensola kertoi Frontexin toiminnasta. Frontex toimii EU:n tasolla estääkseen laitton maahantulon sekä koordinoi ja helpottaa jäsenmaiden yhteistyötä rajavalvonnan alueella. Tutkimustyössä tehdään esimerkiksi riskianalyyskejä laitton maahantulon suhteen. Tämän lisäksi Frontex tekee suosituksia jäsenvaltiolle ja jos tarvitaan jäsenmaiden välistä yhteistyötä, niin Frontex

koordinoi sen. Toimintaan kuuluu myös koulutuksen ja tutkimuksen järjestäminen. Tämänhetkisen riskianalyysin mukaan Turkki on nro 1 läpikulkumaa ja samalla Kreikan rajoille kohdistuu merkittäviä paineita. Muita käytettyjä reittejä ovat Gibraltar, Sisiilia ja Etelä-Italia. Euroopan lähialueilla tapahtuneet epävakaudet vaikuttavat voimakkaasti, sillä monissa Lähi-idän maissa (Egypti, Libya, Syyria) vallitsee epävakaa sisäinen tilanne. Iranista pyrkii EU:n alueelle afganistanilaisia, lisäksi myös Länsi-Afrikka ja Valko-Venäjä toimivat suurimpina lähtöalueina laittomalle maahanmuutolle. Laittoman maahantulon järjestäminen on kehittynyt vakavaksi järjestäytyneeksi rikollisuudeksi. Lisäksi aseiden ja väkivallan käyttö ollut viimeaikoina kasvussa. Suurin osa on taloudellisten syiden takia tulijoita ja ilman papereita. Laittomassa maahantulossa liikkuvat isot rahat, koska tulijoita on niin paljon.

Keskustelua keskeisistä teemoista

Esitelmien jälkeen käytiin keskustelua käsitellyistä aiheista. Keskustelu olikin varsin vilkasta, ja yleisö otti aktiivisesti osaa keskusteluun. Erääksi oleelliseksi keskustelun aiheeksi nousi laitton maahantulon eri puolet. Puheenvuoroissa korostettiin termien määrittelyn tärkeyttä, sillä esimerkiksi esille nousi kysymys, ettei laitton maahantulo sinällään tee ihmisestä itsessään ”laitonta”. Usein asiaan liittyvä laittomuus sisältyikin tulijan matkaan, joka useimmissa tapauksissa on jonkun rikollisjärjestön järjestämä ja varsin usein asiaan liittyy traagisia matkatarinoita. Yleisöpuheenvuorossa korostettiin lisäksi uhrilähtöisen avun merkitystä, mutta käytännössä tämä ei poista rikollisen toiminnan osuutta ja vaikutusta laitton maahanmuuton ongelmien ympäriltä. Aikaisemmin matkan hinnat saattoivat liikkua 1 000–2 000 dollarissa, nyt hinnat ovat nousseet 2 500 dollariin, ja nousevien summien ansiosta rikolliset ovat valmiita ottamaan yhä suurempia riskejä toiminnassaan.

Keskustelussa tärkeään osaan nousi myös kysymys maahanmuuton ja työn välisestä suhteesta. Pitäisikö laitton maahanmuuttoon pyrkiä vaikuttamaan lisäämällä ja helpottamalla laillista maahanmuuttoa? EU:n ulkopuolisen väestön tuleminen Eurooppaan työnhakuun pitää sisällään useita ratkaisua vaativia ongelmakohtia. Eräs tällainen on tule-

vien työntekijöiden soveltavuus ja pätevyys avoimiin työpaikkoihin nähden, sillä ilman länsimaista koulutusta ei pärjää kilpailussa avoimista työpaikoista. Eräs asiaan liittyvä kysymys on Euroopan demografiset ongelmat ja tarvitaanko tulevaisuu-

nessa tämän takia lisää työntekijöitä. Monipuolinen keskustelu aiheesta päättyi pohdintoihin poliitikkojen vastuusta keskeisten kysymysten osalta ja että kaikkiaan juuri hallittu maahanmuutto olisi hyvä asia.

Tieteen päivät 12.1.2013 Helsingissä

Väestökrisi ja sen taittuminen

Ismo Söderling, Siirtolaisuusinstituutti

Professori Antti Erkkilä Itä-Suomen yliopistosta esitelmöi väestön ja ekologisen tasapainon välisestä yhteydestä. Kuva: Ismo Söderling.

Tieteen päivillä on Suomessa vankka perinne. Tänä vuonna tapahtuma järjestettiin 14 kerran. Kahden vuoden välein pidettävät päivät aloitettiin varsinaisesti 36 vuotta sitten. Tieteen päivät tuo akateemisen tutkimuksen lähelle kansalaisia. Usein korkeaksi mielletty yliopiston kynnys madaltuu, ja luentosalien ovet aukeavat; tiede avautuu ihmisen työnä, totuuden etsintänä ja pohdintana. Vuoden 2013 tieteen päivien teemana oli ”Kriisi – uhka ja alku”. Yhtenä näkökulmana oli tarkastella myös väestökysymystä sessiossa ”Väestökrisi ja sen taittuminen”.

Sessioon oli kutsuttu kuusi asiantuntijaa. Puheenjohtajana toimi erikoistutkija Riikka Shemeikka kuntoutussäätiöstä.

Ensimmäisenä puheenvuorona kuultiin professori **Veijo Notkolan** ja erikoistutkija **Riikka Shemeikan** alustus ”Taittuuko maailman väestökrisi”. On hyvin tiedossa, että maailman väestönkasvu on hidastumaan päin. Juuri on ylittynyt 7 miljardin raja, ja seuraava miljardi saavutettaneen vuoden 2025 paikkeilla. On oletettavaa, että väestönkasvu päättyy noin 10 miljardiin. Tämä selvinnee, kun YK julkistaa uusimman väestöennusteensa keväällä 2013. Vaikka yleisesti ottaen hedelmällisyys (lapsia naista kohden) on laskenut, niin lapsia syntyy paljon, koska synnyttävät ikäluokat kehitysmaissa ovat suu-

ria. Esimerkiksi Keniassa puolet väestöstä on alle 15-vuotiaita.

Dosentti **Karri Silventoinen** Helsingin yliopistosta puhui aiheesta ”Väestön hyvinvointi ja tautikirjon muutos”. Silventoinen jatkoi siitä, mihin edelliset puhujat päätyivät. Hän tarkasteli ’epidemiologisen transition’ käsitteen avulla väestönkehitykseen liittyviä tekijöitä. Epidemiologisella transitiolla tarkoitetaan tautijakauman muutosta väestössä. Tiedetään, että tarttuvat taudit ovat olleet keskeinen ihmiskunnan väestönkehitykseen vaikuttava tekijä. Parantunut ravitsemus- ja hygienia-taso ovat vähentäneet infektio-tautien merkitystä, mutta samalla runsas rasvojen käyttö ja lihavuuden yleistymisen ovat lisänneet monien kroonisten tautien riskejä.

Tutkijatohtori **Elina Einiö** selvitti teemaa ”Terveys puolison kuoleman jälkeen”. Tutkimuksessa todettiin, että leskien kuolleisuus oli ensimmäisen kolmen kuukauden aikana puolison kuolemasta lähes 50 % suurempi kuin niiden, joiden puoliso oli yhä elossa. Kuoleman todennäköisyys laski leskeytymisen kulumisen myötä. Tutkimus vahvisti kansainvälisiä havaintoja siitä, että leskeksi jääneillä oli paljon myös terveysongelmia ensimmäisen puolen vuoden aikana puolison kuolemasta.